

Inhoud

3
Groeien

5
Virtuele vorming, voorjaarssymposium

6
Eindwerkstukken lerarenopleiding
hvo en levensbeschouwing po

8
Hvo en het klassenklimaat

11
Hvo-leerlingen Hengelo in actie bij gemeenteraad

12
Hvo-leerlingen op wereldhumanismefestival

14
'Op wereldreis' met leerlingen van obs De Eshoek

16
Wereldburgerschap, hoe doe je dat?

18
Naar school in Kameroen

19
De filmklas

22
'Filosoferen is de vertrouwde wereld steeds op z'n kop zetten'

23
Hvo in het café?
Dat smaakt naar meer!

24
'De weg naar vrede loopt via een slaapzaal'

25
Kinderlagerhuisdebat over klimaatverandering en armoede

Groeien

De Universiteit voor Humanistiek (UvH) is een zeer gewaardeerde zusterstichting van de Stichting HVO waarmee nauw wordt samengewerkt. De UvH opende op 3 september jl. het academisch jaar met het actuele thema 'Opgroeien in de huidige samenleving'. Van opgroeien naar het bredere groeien is een kleine stap. Het werkwoord groeien spreekt mij persoonlijk sterk aan. Niet alleen letterlijk nu de winter nadert en we een paar maanden moeten wachten op de groei in de natuur. We weten daarbij gelukkig dat het vermogen van de natuur om te groeien onder de oppervlakte gewoon aanwezig blijft. Voorjaar na voorjaar wordt dat wonderlijk mooi aangetoond.

Het werkwoord groeien in figuurlijke zin is nauw verbonden met humanisme en daarmee met humanistisch vormingsonderwijs.

Begeleide zelfvorming

Bij humanisme hoort de overtuiging dat je niet zomaar een humaan mens wordt. Dat ieder mens wel de vermogens heeft daartoe uit te groeien, maar dat daarvoor begeleide vorming in de kinder- en jeugdijaren en vervolgens blijvende zelfvorming in alle levensfasen nodig is. Humanistisch vormingsonderwijs (hvo) kun je begeleide zelfvorming vanuit de humanistische levensbeschouwing noemen. Met name begeleide zelfvorming met betrekking tot de sociaal-emotionele, morele en levensbeschouwelijke dimensies van het bestaan. Groeien in figuurlijke zin kan op vele terreinen. In deze introductie van HVO Nieuws beperk ik mij tot het groeien van kinderrechten, groeien met internet en het groeien van hvo. Alle drie verschillende soorten groei in relatie tot humanistische vorming.

Het groeien van kinderrechten

In humanistische vorming wordt veel aandacht geschonken aan kinderrechten, speciaal in de maand november. In het blad *Kinderen Eerst!* van Unicef wordt de balans opgemaakt van achttien jaar kinderrechten en opgeroepen te streven naar meer successen, want die blijven broodnodig. Op 20 november aanstaande zal het Verdrag voor de Rechten van het Kind de leeftijd van jongvolwassene bereiken. Zowel in Nederland als daarbuiten is nog veel werk aan de winkel om deze rechten gerespecteerd te krijgen. Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs voor alle kinderen, tegengaan van kindermishandeling, armoedebestrijding, vreemdelingenbeleid en bestrijding van kinderhandel.

Groeien met internet

Leven is leren. Naast begeleide vorming op scholen is al heel vroeg in een mensenleven sprake van zelfvorming in allerlei spelen, door boeken en andere media. Een proces dat een heel leven doorgaat. Internet heeft de mogelijk-

heden tot zelfvorming voor kinderen en jongeren sterk vergroot door de bijzondere communicatiemogelijkheden en sterk tot de verbeelding sprekende, geconstrueerde spelwerelden waar je met een andere identiteit de beperkingen van het echte leven kunt overstijgen. Vanzelfsprekend zijn er naast de vele voordelen ook nadelen. Op het voorjaarssymposium *Virtuele Vorming* (vrijdag 21 maart 2008) zullen we ons bezighouden met de vraag: 'Hoe kan de begeleide zelfvorming van het hvo de zelfvorming via internet verdiepend verrijken?'.

Groeien van hvo

De inhoudelijke groei van humanistisch vormingsonderwijs gaat altijd door. Wat van waarde is, is weliswaar weerloos (naar een dichtregel van Lucebert), het zal altijd in een of andere vorm blijven bestaan. Soms zichtbaar, soms onzichtbaar als de natuur in de winter. Anders is

het gesteld met de groei van het aantal lessen hvo in het openbaar basisonderwijs. De vraag van ouders is groot genoeg voor een forse groei. Groei is echter sterk afhankelijk van de moed die de Tweede Kamer kan opbrengen tijdens de begrotingsbehandeling van OCW om door middel van een amendement rijksbekostiging voor hvo en gvo te realiseren. Als dat niet gebeurt, zullen ouders met kinderen op driekwart van de openbare basisscholen niet kunnen kiezen voor humanistisch vormingsonderwijs. Dat betekent voor duizenden kinderen geen begeleide zelfvorming vanuit humanistisch perspectief met betrekking tot de sociaal-emotionele, morele en levensbeschouwelijke dimensies van het bestaan. Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ontnem kinderen op de openbare school deze groeikansen niet!

Nico Stuij

Oproep jubilarissen in en voor het hvo

Op de jubileumviering in 2004 heeft de Stichting HVO iedereen in het zonnetje gezet die zich toen 25 jaar actief heeft ingezet in of voor het hvo. Heb jij in de periode van 2005 tot aan het komende voorjaarssymposium op 21

maart 2008 ook die 25 jaar gehaald? Of ken je iemand voor wie dit geldt? De Stichting HVO stelt het zeer op prijs hierop attent gemaakt te worden via hvo@hvo.nl. Ook deze jubilarissen willen we dan graag in het zonnetje zetten.

Even voorstellen

Hallo allemaal, ik wil mezelf graag voorstellen.

Mijn naam is Annet van Amerongen en ik ben sinds 1 mei van dit jaar werkzaam op het secretariaat van het HVO. Samen met Petra Geijsberts en Juliëtte van Niehoff is het een gezellige boel! Ik heb het enorm naar m'n zin op het HVO-secretariaat!

In het jaar 2005 ben ik getrouwd met Martijn, we wonen met onze drie katten in het pittoreske Soesterberg op de Utrechtse Heuvelrug.

In mijn vrije tijd ben ik graag bezig in mijn tuin, en dan

vooral in mijn moestuin die ik samen met een vriendin en mijn moeder onderhoud. Het is geweldig om de zaadjes uit te zien komen. Wanneer alles lekker staat te groeien, pakken we de stoelen en een kopje thee met een koekje erbij om te genieten van de insecten en vogels die op de bloemen afkomen. Het is echt een rustpunt.

Verder vind ik het heerlijk om in de natuur te vertoeven door te fietsen en te wandelen en 'nordic walk' ik wat af.

Inzendingen Joke Zonneveldprijs 2008

Elke twee jaar reikt de Stichting HVO op haar voorjaars-symposium de Joke Zonneveldwisselprijs uit in de vorm van het beeldje *Op vleugels naar huis*. De prijs wordt uitgereikt aan een door of vanwege de Stichting HVO opgeleide leraar die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor de inhoudelijke verrijking van het humanistisch levensbeschouwelijk vormingsonderwijs in het algemeen en/of het thema van het voorjaarssymposium in het bijzonder. De vorm waarin is vrij (een uitgewerkt thema, lessenserie, film, enzovoorts).

Het door de jury te beoordelen materiaal kan **tot uiterlijk 1 maart 2008** digitaal worden ingezonden naar hvo@hvo.nl. Leraren kunnen met motivering ook door derden voorgedragen worden. De jury zal bestaan uit drie door de Stichting HVO aan te wijzen deskundigen.

Beeldje 'Op vleugels naar huis' van José Delfosse

Voorjaarssymposium 21 maart 2008

Virtuele vorming

Onder de titel 'Virtuele vorming' vindt het voorjaarssymposium van de Stichting HVO, humanistisch centrum voor onderwijs en opvoeding, plaats op vrijdag 21 maart bij het HVO in Utrecht. Het symposium is bestemd voor leraren HL (humanistisch vormingsonderwijs en levensbeschouwing) in het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs en voor andere belangstellenden.

Programma (onder enig voorbehoud)

10.00 uur	Ontvangst met koffie en thee
10.30 uur	Een woord van welkom (Nico Stuij, directeur Stichting HVO)
10.40 uur	<i>'Ik ben online, dus ik besta'</i> – identiteit en relaties op internet (Justine Pardoën, hoofdredacteur Ouders Online)
11.15 uur	<i>De virtuele wereld als uitdaging voor de verbeelding</i> (Hans Alma, hoogleraar psychologie en zingeving en rector magnificus aan de Universiteit voor Humanistiek)
11.45 uur	<i>Op vleugels naar huis</i> (uitreiking Joke Zonneveldprijs)
12.00 uur	<i>Geen speld horen vallen ...</i> (attentie van het Humanistisch Verbond)
12.15 uur	Gezamenlijke lunch
13.30 uur	Twee rondes met workshops
15.30 uur	Napraten met drankje en hapje
16.30 uur	Afsluiting

Er zijn twee keuzes mogelijk uit de volgende vier workshops:

1. Scammen, hacken, flames, grooming, cyberpesten.
2. Virtuele vorming en humanistisch vormingsonderwijs.
3. Digitale identiteit binnen het onderwijs.
4. Emoticons: over zingeving en internet.

In januari 2008 wordt de uitnodiging met het definitieve programma en inschrijfmogelijkheid toegestuurd.

Eindwerkstukken lerarenopleiding hvo en levensbeschouwing po

Margreet Blom – een drieledige opdracht

Een folder voor kinderen, een schoolkrantartikel voor ouders en het artikel 'HVO als haarlemmerolie'.

Omdat ik moeilijk kon kiezen heb ik een drieledige eindopdracht gedaan. Ik ben begonnen met het maken van een folder voor kinderen die voor hvo kunnen gaan kiezen, omdat ik die nog niet tegengekomen was. Het moest heel kernachtig worden, zodat ik meer schrapte dan schreef. Ik kwam erachter, ook met het zoeken en maken van een illustratie, dat ik het precies passend wilde hebben bij wat ik er persoonlijk mee wilde overbrengen. Daarnaast heb ik een schoolkrantartikel geschreven voor ouders in mijn eigen stijl. Als derde heb ik mij verdiept in een onderwerp waarover ik wel de klok had horen luiden maar de klepel nog niet gevonden had: burgerschapsvorming in relatie tot hvo in het artikel 'HVO als haarlemmerolie?'. Uit de literatuur en publicaties werd me duidelijk dat hvo globaal aan dezelfde doelen werkt als burgerschapsvorming dat doet, waarbij er bij hvo wel een veel belangrijker accent ligt op de identiteitsontwikkeling als ontwikkelingsgebied. De voor hvo kenmerkende specifieke open leraarhouding stimuleert de motivatie, het willen meedoen van kinderen. Dit laatste vond ik een eye-opener voor mogelijkheden tot samenwerking met scholen op het gebied van burgerschapsvorming.

(Opleiding Groningen, juni 2007, e-mail: margreetblom@hetnet.nl)

Anoeska Boiten – 'Blij met je lijf'

Hoe kan bij jongeren van tien tot en met twaalf jaar worden voorkomen dat zij een negatief lichaamsbeeld ontwikkelen?

'Wat zou je het liefst willen veranderen in het leven?' Dat was de vraag die ik stelde aan leerlingen van een groep 7 tijdens de hvo-les. De antwoorden van vier van de meisjes uit de klas gaven stof tot nadenken. Ze wilden het liefst iets aan hun lichaam veranderen. Opmerkelijk, vond ik. De één zag er nog leuker uit dan de ander! Vanuit mijn eigen ervaringen weet ik, dat het hebben van een positief lichaamsbeeld van belang is om gelukkig te kunnen leven. Is het niet vanzelfsprekend dat een kind blij is met zijn lichaam? Welke rol spelen ouders, leeftijdgenoten en de media hierin? En wat zijn de gevolgen van de antwoorden op deze vragen voor de alledaagse praktijk van de lessen hvo?

(Opleiding Utrecht, juni 2007, e-mail: anoeska.si@hotmail.com)

Rolinka Bouwmeester – 'De V van HVO'

Hoe geeft hvo aandacht aan de vormingsgebieden in de lessen?

In dit werkstuk beschrijf ik wat de vormingsdoelen van het hvo in het primair onderwijs zijn en betekenen. Ik probeer duidelijk te maken hoe aan deze doelen in de hvo-les invulling wordt gegeven.

Tijdens de tweejarige opleiding hvo en levensbeschouwing heb ik het moeilijk gevonden om te ontdekken en te formuleren wat hvo kan betekenen voor kinderen en wat mijn visie op het vak is. Daarom heb ik als onderwerp de vormingsdoelen van hvo gekozen, om zelf meer duidelijkheid te krijgen over de waarde en betekenis van het vak hvo in het openbaar onderwijs. Om het werkstuk te schrijven heb ik literatuur bestudeerd en gesprekken gevoerd met een aantal leerkrachten.

(Opleiding Groningen, juni 2007, e-mail: rabouwmeester@hotmail.com)

Inge Breedveld – ‘Meervoudige Intelligenties’

Een onderzoek naar de talentontwikkeling van leerlingen in het basisonderwijs.

In dit werkstuk heb ik onderzocht hoe je talent bij basisschoolleerlingen kunt ontdekken en hoe je hun talent leidraad kunt laten zijn in hun ontwikkeling. Vervolgens heb ik stilgestaan bij de rol die hvo kan spelen bij talentontwikkeling van basisschoolleerlingen. Ik heb ervoor gekozen om me te verdiepen in de theorie en methodiek van Meervoudige Intelligenties (MI).

Aan bod komen: wat is talent en wat is intelligentie; een beschrijving van de theorie van MI volgens de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner en de acht intelligenties; MI op Amerikaanse scholen; de onderwijsmethodiek van MI. Voorts verbind ik de theorie van de drie hoofdvakken van de opleiding HVO – humanistiek, pedagogiek en didactiek – aan MI.

(Opleiding Utrecht, juni 2007, e-mail: inge@peperprojecten.nl)

Bregje de Laat – ‘Leerlingen online’

Wat betekent internet in het leven van kinderen en hoe kan het hvo daarop inspelen? Welke thema's met betrekking tot internet kunnen in de lessen behandeld worden en hoe zou het hvo het internet op kunnen?

De opkomst van internet betekent ook het ontstaan van een nieuwe virtuele werkelijkheid. Alle kinderen gebruiken tegenwoordig internet en ik vind het belangrijk dat ouders en leerkrachten weten en begrijpen wat ze er doen zodat de kinderen hier goed in begeleid kunnen worden en hun moreel bewustzijn kunnen ontwikkelen. Ik heb daarom onder-

zocht hoe kinderen internet gebruiken, wat de effecten daarvan zijn en welke verantwoordelijkheid opvoeders er vervolgens in kunnen nemen. Binnen de hvo-lessen kan dan aandacht besteed worden aan morele onderwerpen zoals internetvriendschap, webpesten, anonimiteit, vertrouwen en ander internetgedrag. Kortom, hoe

moet je omgaan met internet, met anderen en met jezelf op internet? Ook heb ik gekeken of het hvo eventueel online kan gaan door middel van een eigen website voor kinderen of via een bestaande kindersite en waar zo'n site dan aan moet voldoen.

(Opleiding Utrecht, juni 2007, e-mail: bregje.colen@zonnet.nl)

Miranda Vos – ‘Sprookjes in hvo’

Kun je van je leven een sprookje maken?

Toen ik in het eerste jaar zat van de opleiding tot leerkracht hvo en levensbeschouwing, was één van de opdrachten om een sprookje te schrijven over je eigen jeugd. Op dat moment vond ik mijn jeugd niet echt een sprookje, maar gaandeweg dat jaar heb ik me gerealiseerd dat ik ben geworden wie ik ben dankzij diezelfde jeugd en dat mijn jeugd net als in een sprookje best heel goed is verder gegaan.

Verder heb ik in de afgelopen twee jaar geleerd, dat wat je meemaakt in je jeugd weliswaar mede bepaalt wie je bent, maar dat je zelf bepaalt welke beslissingen je neemt in je verdere leven, om te maken van het leven wat je zelf wilt. Het sprookje dat ik toen heb geschreven, heeft niet alleen mij veel geleerd over mijzelf, maar heb ik ook gebruikt in de lessen met de kinderen in hvo. De lessen die ik heb gemaakt naar aanleiding van dat sprookje, zullen de kinderen hopelijk aanzetten tot nadenken over hun eigen leven en dat van anderen. Verder hoop ik dat ze leren dat ze in hun leven zelf keuzes kunnen maken om hun leven een andere kant op te laten gaan, als zij dat willen.

De eindopdracht heb ik gebruikt om deze lessen op papier te zetten, zodat hvo-leraren of andere leraren in het basisonderwijs ze kunnen gebruiken en hopelijk net zo veel plezier eraan beleven als ik heb gedaan in de lessen met de kinderen van De Blijberg en Prinses Margriet basisschool in Rotterdam.

De komende jaren wil ik verder onderzoek doen naar de relevantie van sprookjes in het hvo en levensbeschouwinglessen, dus tips of info zijn welkom.

(Opleiding Utrecht, juni 2007, e-mail: machelno@hotmail.com)

Verder maakte Jannet van den Berg een werkstuk over weerbaarheid en hvo; Jolanda de Bree een werkstuk over het wat, hoe en waarom van drama in het basisonderwijs; Tity Dijkstra een werkstuk over pesten en Hanna ten Zijthoff een werkstuk over rouwverwerking in het hvo (allen opleiding Groningen, juni 2007).

Hvo en het klassenklimaat – ervaringen van een pabostudente

Ik ben erg blij dat ik in het tweede jaar van mijn studie heb besloten om hvo te gaan volgen. Tijdens de hvo-lessen en daarnaast heb ik ontzettend genoten van hvo. Ik heb daardoor geleerd om op een andere manier met kinderen te werken en vooral om ze andere vragen te stellen en kinderen zelf na te laten denken. Je kunt daarmee zo veel uit kinderen halen en ze veel leren. De kinderen zijn erg enthousiast over de hvo-lessen. Hvo gebruik ik niet alleen in de lessen, maar eigenlijk de hele dag. Dit door de kinderen bepaalde vragen te stellen, over dingen na te laten denken of hun mening te laten geven.

Mijn eindwerkstuk ging over hvo en het klassenklimaat en wat deze twee met elkaar te maken hebben. In het jaar dat ik mijn eindwerkstuk voor hvo moest schrijven, heb ik me verdiept in het klassenklimaat en op welke manier je hieraan kunt werken als school en als leerkracht. Ik merkte in mijn klas, waar ik hvo aan gaf, dat het klassenklimaat op de een of andere manier werd versterkt. Door de interesse in klassenklimaat en de constatering in de klas kwam ik vanzelf op de vraag: 'Wat doet hvo met het klassenklimaat?'. Ik ben erachter gekomen dat het geven van hvo-lessen zeker het klassenklimaat kan bevorderen. Hvo vraagt van de kinderen om zélf na te denken over morele zaken, waardoor ze leren hoe ze met bepaalde dingen kunnen omgaan en hoe ze dit in de praktijk kunnen toepassen.

'Hvo gebruik ik niet alleen in de lessen, maar eigenlijk de hele dag.'

Naast een theoretisch werkstuk heb ik ook een aantal hvo-lessen gemaakt, waarbij specifiek aan het klassenklimaat gewerkt wordt met onderwerpen als 'omgaan met elkaar', 'pesten', 'vrienden' en dergelijke. Kort samengevat: het klassenklimaat is belangrijk voor het geven van een goede hvo-les. De hvo-les zelf leent zich er goed voor om te werken aan het klassenklimaat.

Ik weet zeker dat ik hvo zal blijven geven in de jaren dat ik les geef in welke groep ik ook sta, want kinderen leren hier ontzettend veel van en hebben er, net als ikzelf, veel plezier in.

Chantal Tolcamp

Alumnidag

Op zaterdag 6 oktober jl. heeft de alumnidag van de lerarenopleiding hvo en levensbeschouwing van de eerste en tweede graad plaatsgevonden. Tijdens deze dag werden op de Universiteit voor Humanistiek een viertal workshops door medewerkers van het HVO, alumni en studenten van de lerarenopleiding van de eerste graad verzorgd.

Deze workshops stonden onder andere in het teken van 'levenskunst', 'zin in spel', 'je zelfbeeld als docent' en

'digitaliteit'. Verder was er natuurlijk gelegenheid bij te praten tijdens de door het HVO aangeboden lunch en receptie. Gezien de hoge opkomst voor herhaling vatbaar.

Meer informatie:

**Marco Otten, e-mail: m.otten@hvo.nl,
tel. 030 - 23 90 146 (werk).**

Nieuws van de lerarenopleidingen hvo en levensbeschouwing

Diploma-uitreiking lerarenopleidingen van de tweede graad

Utrecht, 27 juni 2007: in de Rijnzaal van het APS-gebouw heerst een opgewekte en geanimeerde sfeer. Van de zeventien geslaagden ontvangen vijftien vanmiddag hun certificaat of diploma ter afronding van hun tweede, vierde of vijfde opleidingsjaar hvo en levensbeschouwing.

Nico Stuij, directeur van de Stichting HVO, opent de middag door alle afgestudeerden en hun familie en vrienden welkom te heten. Daarna spreekt hij over 'De sprong in het diepe als levenskunst' en feliciteert alle geslaagden met het bereikte resultaat. Vervolgens wordt elke groep afgestudeerden na het tekenen van de diploma's toegesproken door de studiebegeleiders. Met behulp van PowerPoint-presentaties schetsen zij het proces tijdens de opleiding aan de hand van het thema 'De sprong in het diepe'. Van droogzwemmen, leren drijven en het hoofd boven water houden naar watervrij zijn, het beheersen van heel wat zwemslagen, wildwaterbaan, gewaagde sprongen en durven duiken. Elke student krijgt vervolgens een persoonlijk kaartje met een mooie spreuk overhandigd.

Tot slot biedt Ineke de Vries, directeur van het Humanistisch Verbond, de toekomstige hvo-leraren nog een

cadeautje aan in de vorm van de dvd *Niets verwachten, alles hopen*, een documentaire over het leven van dr. J.P. van Praag, en het boekje *Humanisme* van Bert Gasenbeek en Piet Winkelaar. Handen worden geschud, bloemen ontvangen en onder het genot van een drankje wordt een geslaagde middag afgesloten.

Gabi Berendt, Jannet van der Berg, Margreet Blom, Anoeska Boiten, Rolinka Bouwmeester, Jolanda de Bree, Inge Breedveld, Tity Dijkstra, Francine Goettsch, Lenie Hordijk, Bregje de Laat, Heleen Martens, Peter van Mossel, Orna Pelleg, Ibeline Polak, Anke Ruis, Miranda Vos en Hanna ten Zijthoff.

Van harte gefeliciteerd allemaal en heel veel plezier en succes in je hvo-lespraktijk!

Diploma-uitreiking lerarenopleiding van de eerste graad

Utrecht, 7 september 2007: alweer de zevende jaarlijkse diploma-uitreiking van de lerarenopleiding hvo en levensbeschouwing van de eerste graad. Wederom is de locatie de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht.

Elke student wordt door een docent van de opleiding persoonlijk toegesproken voor een publiek van familie, vrienden en bekenden. Sommige studenten maken van de gelegenheid gebruik zelf een dankwoord uit te spreken.

Na de toespraak krijgen de studenten uit handen van Nico Stuij het diploma aangereikt.

Het is een geslaagde middag met na afloop een kleine receptie om de feestvarkens te feliciteren.

De afgestudeerden op deze dag zijn: Marianne Bandsma, Robert Braam, Jan Willem Breuk, Anne-lieke Jansen, Koen Perquin, Joanne Veluwenkamp, Marjo de Vries en Paula van Zandbergen. Janne Geurts, Inge Muller, Eveline Oostdijk, Maarten Rector en Aukje van Weert ontvangen op een ander tijdstip hun diploma.

Allen van harte gefeliciteerd!

Start opleidingsjaar eerste graad

Op vrijdag 7 september jl. begonnen zowel het eerste als het tweede opleidingsjaar van de lerarenopleiding hvo en levensbeschouwing van de eerste graad. Het eerste jaar startte met zes applicanten (vanaf februari 2008 voegen zich daar naar schatting tien studenten van de Universiteit voor Humanistiek bij); het tweede opleidingsjaar startte met elf studenten, verdeeld over twee modulen. Beide opleidingsjaren worden verzorgd

op de Universiteit voor Humanistiek door docenten van het HVO en de Universiteit voor Humanistiek. Studenten kunnen instromen als applicant (vooropleiding tenminste hbo/bachelor) of via het HVO-opleidingenhuis (eerste vijf jaar hebben afgerond en toelatingsopdracht).

Meer informatie:

**Marco Otten, e-mail: m.otten@hvo.nl,
tel. 030 - 23 90 146 (werk).**

Berichten van LVHVO

Landelijke financiering gvo/hvo – de voortgang

Wanneer u deze aflevering van HVO Nieuws onder ogen krijgt, is nog niet bekend of de rijksoverheid het gvo/hvo-onderwijs daadwerkelijk zal financieren. Besluitvorming hierover vindt plaats in december 2007, wanneer zowel de Begroting 2008 van het Ministerie van OCW besproken wordt (4 tot en met 6 december) alsook de stemming over deze begroting en eventuele

amendementen plaatsvindt (18 tot en met 20 december). De inzet van de belanghebbende organisaties (achttien organisaties!) is rijksbekostiging met ingang van het schooljaar 2008-2009. Voor dit eerste bekostigingsjaar is door het ministerie een benodigd bedrag van 10 miljoen euro geraamd.

Sponsors gezocht voor leerlingmappen!

Elk nieuw schooljaar ontvangen de leerlingen die hvo-lesse volgen een zogenoemde leerlingmap. Hierin bewaren de kinderen gedurende het schooljaar hun werkstukken die ze in de hvo-lesse gemaakt hebben. Door het ontwerp van de map kunnen de kinderen naar eigen fantasie 'hun' invulling geven aan de map. Deze map nemen de kinderen ook mee naar huis om hun ouders bij de opgedane ervaring te betrekken. Aan het eind van het schooljaar mogen ze de map houden. De leerlingmappen kunnen door de hvo-leraren worden besteld bij de Landelijke Vereniging HVO.

De Landelijke Vereniging HVO is naarstig op zoek naar sponsors voor deze leerlingmappen. De sponsors blijven met hun naam en/of logo een heel schooljaar onder de aandacht van de kinderen en hun ouders.

Enkele door kinderen versierde mappen ziet u hier afgebeeld.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met LVHVO via e-mail: lvhvo@hvo.nl.

Hvo-leerlingen Hengelo in actie bij gemeenteraad

Over burgerschapsvorming en participatie gesproken ...

Vorig schooljaar hebben hvo-leerlingen van vijf openbare basisscholen in Hengelo de burgemeester het plan HengelOL aangeboden. Een boek vol ideeën over activiteiten en ontmoetingsplekken voor jongeren van tien tot zestien jaar (zie www.hvo.nl bij nieuwsarchief 2007). Naar aanleiding daarvan zijn we vandaag, 26 september, door Janneke Oude Alink (wethouder jeugd en cultuur), de afdeling gemeentecommunicatie en SCALAJongerenwerk, uitgenodigd om er nog eens over te praten.

23 kinderen uit groep 7 en 8 zijn (hvocratisch!) gekozen door hun medeleerlingen om te verwoorden wat hen bezighoudt. En dat deden ze! Daar zaten ze dan; op een luxe lederen stoel – met eigen microfoontje en een bekertje prik – deed ieder zijn zegje. Er werd gesproken over veiligheid, speel-/ontmoetingsplekken en de inrichting van de binnenstad. De wethouder kreeg lastige vragen over het nut van de Brinktoren(?!), hondenpoep, wietzakjes en onzichtbare prullenbakken. Na afloop beklommen we met ons allen de stadhuistoren en 296 treden later stonden we weer

tevreden buiten. Het was een zinvolle middag! Dit jaar zijn de Anninksschool en de Europaschool aan de beurt om een cliq graffiti te volgen; we gaan de skatebaan op de Thiemsbrug pimpen. Het boek HengelOL is de komende twee weken te bezichtigen in de 'oude bieb'. Knappe koppen buigen zich straks over onze plannen om Hengelo een stukje leuker te maken. Wordt vervolgd ...

Jacky Lusthusz

De elektronische leeromgeving van het HVO

Lancering Moodle

In het vorige nummer schreven we over de ontwikkeling van Moodle, de elektronische leeromgeving van het HVO. Inmiddels is het zover. Vanaf oktober is de site in de lucht! De site is te vinden op <http://elearning.hvo.nl>. Op de site staan verschillende cursuscategorieën:

- De methode *EigenZinnig!*, waarin lessen staan voor leraren levensbeschouwing die vanuit humanistisch perspectief lesgeven.
- De cursus *Waarde(n)vol communiceren*.
- Lesmateriaal voor het derde, vierde en vijfde leerjaar van de lerarenopleiding hvo en levensbeschouwing.

Een aantal docenten heeft hard meegewerkt aan het tot stand komen van de methode *EigenZinnig!*. Je kunt nu zelf materiaal downloaden voor je lessen.

Als je je eigen lesmateriaal wilt toevoegen, vraag dan een account aan via <http://elearning.hvo.nl/login/index.php>. Of neem contact op met het secretariaat van het HVO: Petra de Wal, p.dewal@hvo.nl. Zij stuurt je dan een format (Worddocument), dat je moet invullen en terugsturen. Je materiaal en je naam komen dan in de cursus *EigenZinnig!* te staan.

We hopen dat *EigenZinnig!* een vruchtbare bron zal worden voor leraren levensbeschouwing om kennis en ervaringen met elkaar te delen.

Neem eens een kijkje en snuffel bij de verschillende cursussen. Voor sommige cursussen heb je een (vanzelfsprekend digitale) sleutel nodig. Andere zijn vrij toegankelijk.

Hvo-leerlingen op Wereldhumanismefestival

Evenals twee jaar geleden heeft op 30 juni jl. een groep van ruim 60 hvo-leerlingen uit het oosten en westen van ons land acte de présence gegeven op het Wereldhumanismefestival in Driebergen. Deze dag werd hen aangeboden door de Humanistische Alliantie. Op deze dag hebben zij officieel en op feestelijke wijze hun Wereldburgercertificaat uitgereikt gekregen door Zoop-ster Monique van der Werff ter afsluiting van hun hvo-lessen op de basisschool.

De leerlingen uit groep 8 van de volgende drie scholen arriveerden rond 11 uur met hun hvo-leraren per luxe touringcar in Driebergen:

- De Wilhelminaschool in Eefde.
- De Bongerd in Terwolde.
- De Blijberg in Rotterdam.

Zij hebben na een aantal jaren hvo-lessen deze scholen achter zich gelaten en zitten inmiddels allemaal op het middelbaar onderwijs.

Het Wereldhumanismefestival wordt jaarlijks rond 21 juni (wereldhumanismedag) gehouden en heeft als thema de millenniumdoelen. In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen internationale afspraken gemaakt: vóór 2015 moeten armoede, ziekte en honger ver teruggedrongen zijn. Dit is vertaald in acht concrete doelen: de millenniumdoelen. (Info: www.millenniumdoelen.nl.)

Samen met de NCS (Nederlandse Culturele Sportbond) was voor de hele dag een spelprogramma voor de leerlingen georganiseerd, waarbij alle activiteiten iets te maken hadden met één van de millenniumdoelen. Zo verdiepten zij zich al spelend via ervaring en beleving verder in dit thema.

In de aanloop naar het festival hadden alle leerlingen zich op verschillende manieren beziggehouden met deze doelen en ingezoomd op klimaat, omgaan met natuur en de wereld, water en aids.

Zo hebben ze onder andere een Millenniumdoelen-kwartetspel gemaakt; ze hebben de betekenis van een betere wereld onderzocht en bedacht hoe ze daaraan hun eigen steentje kunnen bijdragen; ze hebben gepraat over omgaan met de natuur; schoon en veilig drinkwater en

ook weer hoe je zelf, en samen met anderen kunt besparen. Op iedere school gaf men er op zijn eigen manier invulling aan. In Rotterdam bijvoorbeeld hadden ze 'Indianen' als thema gekozen. De toespraak van Opperhoofd Seattle werd gelezen en er werd over gefilosofeerd (zie gedicht erover van Rutger Kopland). Vele producten die de leerlingen maakten, zoals muurkranten, kwartetspel, wigwam met gedichten en totempalen met wensen voor de wereld werden op het festivalterrein tentoongesteld.

Het opperhoofd spreekt

'Gij vraagt van mijn volk de plek waar het leeft aan U te verkopen.

Ik begrijp het niet

wij zijn deel van de aarde en de aarde is deel van onszelf, de bloem onze zuster, het paard onze broeder, de lucht onze adem, het water ons bloed

wij zijn mensen en niet meer dan dit, deze plek doet ons komen en gaan zoals een moeder dat doet, zij geeft ons een lichaam en neemt het terug in haar schoot

wij verdwijnen zoals de nevel vlucht voor de zon en de zon voor de nevel, maar onze doden blijven, als zand, water en wind, zij hebben hun plek lief

*zoals ook de plek hen liefheeft
Gij vraagt van mijn volk de plek waar het leeft
maar Gij vraagt om iets wat mijn volk niet bezit, zoals het leven de mens niet bezit en de mens niet het leven*

ik zal met mijn volk vergaderen over onze woorden tot U voordat Gij komt om mijn volk te doden en deze plek te verwoesten

ik begrijp het niet

maar onze woorden zullen blijven als de sterren.'

(Rutger Kopland, uit: Tot het ons loslaat, uitgeverij Van Oorschot, Amsterdam 1997)

Tot besluit een citaat uit de toespraak van Monique bij de uitreiking: "De leerlingen die het Wereldburgercertificaat krijgen, zitten allemaal in groep 8 en dat betekent dat ze niet alleen de basisschool, maar ook de hvo-lessen gaan verlaten. Ze hebben zich heel gemotiveerd en ijverig ingezet en zijn daarom hard op weg om bewuste, milieu- en mensvriendelijke Wereldburgers te worden. Alle leerlingen, hartelijk gefeliciteerd met jullie welverdiende Wereldburgercertificaat!"

Trees Luiten

Meer informatie: www.hvo.nl

'Op wereldreis' met leerlingen van obs De Eshoek

Wethouder deelt Wereldburgercertificaten uit

De afsluiting van de hvo-lessen in groep 8 op de openbare basisschool De Eshoek in juni was een heel bijzondere. Annelies Salomé, hvo-leraar op De Eshoek in Annen, had voor alle leerlingen uit groep 8 een feestelijke bijeenkomst georganiseerd rond het thema 'ontmoeten'. Hierbij waren ook de leerlingen die godsdienstlessen hadden gevolgd, met hun leerkracht aanwezig. Speciale gast was onderwijs-wethouder mevrouw Udding-Blok, ook ooit werkzaam geweest binnen het hvo. Daarnaast hadden twee bestuursleden van de regio Drenthe de uitnodiging aangenomen.

In zijn welkomstwoord gaf de heer Post, directeur van de school, aan hoe belangrijk het is om te leren hoe je op een goede manier met elkaar kunt omgaan. Of je nu in Annen woont en naar school gaat of ergens woont waar je misschien helemaal niet naar school kunt omdat je ouders daar het geld niet voor hebben.

De wethouder ging in haar toespraak in op het vertrouwen in andere mensen dat je nodig hebt om de ontmoeting met anderen aan te durven gaan. Dat het niet altijd gemakkelijk is maar dat je in ons land gelukkig ook op

school tijdens de lessen humanistisch vormingsonderwijs onder andere kunt leren hoe we andere mensen tegenover elkaar kunt treden. Ze wenste de leerlingen daarbij veel succes en plezier toe.

De leerlingen hadden voor deze dag het lied 'Op wereldreis' geleerd met in het refrein: "Overal zijn kinderen, al zien ze er soms anders uit, het is leuk ze te ontmoeten, het is leuk als je ze kent." Dat de leerlingen zich hadden verdiept in ontmoeten met andere culturen, bleek wel uit het spel dat ze opvoer-

Links: leerlingen wachten op hun beurt om het certificaat te ontvangen.

Midden: wethouder Udding-Blok reikt aan Jessica het Wereldburgercertificaat uit.

Rechts: Lonneke vertelt over haar grootouders uit Zwitserland.

den. Zo was er Mohammed uit Turkije, die vertelde dat hij niet naar school kon omdat hij bij zijn vader moet werken. En Fiti die in een weeshuis in Cambodja woont omdat zijn vader door een landmijn is geraakt. Het land is arm en Fiti gaat 's morgens naar school en 's middags werkt hij. Melatti uit Indonesië verzorgt de huishouding voor haar vader en jongere zusjes omdat haar moeder is overleden. Ze doet boodschappen en kookt het eten; rijst met groente. Als haar zusjes groter zijn, wil ze ook graag naar school. Assin Balud is Islamiet en komt uit het noorden van Pakistan. Hij gaat naar een jongensschool en wil later beroeps militair worden, net als zijn vader. Tijdens de ramadan eet hij niet.

Kevin komt uit Californië in de USA. Hij speelt basketbal en als hij zestien wordt krijgt hij van zijn vader een auto.

Toen hij in Amsterdam was, viel hem op dat de coffeshops daar veel meer wiet verkopen dan de coffeshops in de States.

Opvallend in het spel was dat de leerlingen met veel overtuiging hun verhaal vertelden en zich ook in de ander hadden verdiept, onder andere door in de kleding van het land hun verhaal te vertellen.

Nadat de leerlingen het Wereldburgercertificaat uit handen van de wethouder hadden ontvangen, werd het lied 'Op wereldreis' nog een keer gezongen en was er voor iedereen limonade.

Gerda Berends

Wereldhumanismedag!

Twee leerlingen uit Terwolde schreven hun eigen krantenartikel over Wereldhumanismedag

Zaterdag 30 juni: groep 8 van obs De Bongerd uit Terwolde

We hadden vandaag Wereldhumanismedag, we gingen 30 juni met de hele klas met de bus naar Driebergen.

Toen we daar aankwamen zagen we een bekend gezicht: Monique van der Werff! (Taffie van Zoop).

We moesten in een grote zaal zitten en daar vertelde Monique wat we die dag gingen doen, en ook iets over Hivos (een stichting die opkomt voor het milieu).

Daarna moesten we aan een tafel gaan zitten en een groene hand maken. Op deze hand hebben alle kinderen een wens voor de wereld geschreven en mooi versierd. De groene hand hoort bij Hivos.

Toen gingen we in groepjes spelletjes doen (zeskamp). Er waren nog twee andere groepen van scholen uit Rotterdam en Eefde, dus daar

zat je ook bij in het team! De spelletjes hadden allemaal te maken met Hivos.

We moesten bijvoorbeeld met een soort parachute lucht proberen te maken en iemand moest op een bal zitten en de andere kinderen moesten de 'Aardbol' in balans houden.

Na afloop van de zeskamp gingen we naar binnen om onze hand te halen met onze wens voor de wereld erop. We liepen met z'n allen naar een gebouw waar Monique aan mensen vertelde wat we die dag hadden gedaan, en ze liet er ook nog foto's van zien.

Toen we binnenkwamen, moesten we voor in de zaal gaan zitten en werden er drie kinderen geïnterviewd door Monique; van iedere klas één leerling.

Na het interview gaf Monique aan iedere leerling een Wereldburgercertificaat.

Als laatste moesten we de groene hand die je had gemaakt, aan iemand in het publiek geven en moest je even met diegene praten.

Na afloop mocht elke leerling een cadeautje ophalen: een tas met allerlei andere spulletjes erin. Daarna kregen we drinken en gingen we nog met Monique (Taffie) op de foto en kregen we een handtekening. Daarna liepen we allemaal weer naar de bus en reden

we richting Terwolde. Het was een hele leuke dag!

Groetjes, Linda en Sanne van obs De Bongerd in Terwolde!

Wereldburgerschap, hoe doe je dat?

Wereldburgerschap is op steeds meer scholen belangrijk aan het worden. Het betekent dat leerlingen leren verantwoordelijke burgers te worden: burgers in hun eigen gemeenschap, in Nederland en wereldwijd. Zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs kan wereldburgerschap een plaats krijgen. Waarom wereldburgerschap? Hoe pak je dat aan? En waar vind je ondersteuning hierbij? Dit artikel geeft hierop antwoord.

Waarom wereldburgerschap op school?

Waarom is wereldburgerschap nu zo belangrijk voor het onderwijs? Frans Peeters, docent informatica en ICT-coördinator op het St. Willibrordcollege in Goes: "Met de komst van het web is de wereld anders geworden. Afstanden spelen geen rol meer, je kunt met mensen over de hele wereld digitaal contact onderhouden."

Lucelle Comvalius, docente aardrijkskunde en maatschappijleer van het Hilfertsheem Beatrix in Hilversum: "Burgerschapsvorming is eigenlijk een 'vak' dat ieder lesuur op het rooster staat. De vaardigheden, houdingen en kennis die je onder deze noemer opdoet, zijn noodzakelijk om als actief burger de verantwoording voor jezelf, de ander en de gehele planeet te nemen. En is het niet fantastisch dat kinderen deze ervaringen in de veilige schoolomgeving kunnen opdoen."

Marleen Spierings, docente Engels en Frans van het Visser 't Hooft Lyceum in Leiden: "Leerlingen zien op televisie beelden van armoede in de wereld. Ze horen hun ouders en docenten spreken over de opwarming van de aarde. Sommigen maken zich daar behoorlijk zorgen over. Terecht. Ik,

Van links naar rechts: Lucelle Comvalius, Frans Peeters en Marleen Spierings tijdens de iEARN-conferentie juli 2007 in Egypte.

als docent, óók. Hoe gaan onze leerlingen, wereldburgers van de toekomst, eigenlijk met deze beelden en verhalen om? En belangrijker nog: hoe kunnen zij deze contacten en informatiestromen gebruiken om een eigen mening te vormen op basis waarvan zij kunnen handelen? Mijn leerlingen komen mensen uit verschillende culturen tegen. Het hele schooljaar door bespreek ik met de klas waaruit onze identiteit nu eigenlijk bestaat: wie ben ik en wie ben jij en wie zijn wij samen? Dat is allemaal te vatten onder de noemer wereldburgerschap."

NCDO

NCDO betreft mensen in Nederland bij internationale samenwerking en ondersteunt hen met informatie, subsidies en adviezen. De millenniumdoelen en wereldburgerschap vormen de leidraad voor alle activiteiten. NCDO ondersteunt en adviseert scholen bijvoorbeeld met workshops en door scholen in

contact te brengen met scholen die al aan wereldburgerschap werken: www.ncdo.nl, en via e-mail: j.vd.zant@ncdo.nl.

iEARN

iEARN staat voor International Education and Resources Network. In dit netwerk werken onderwijsgevenden uit 90 landen met elkaar

samen. Het netwerk biedt internationale projecten aan, waarbij met behulp van ICT-uitwisseling wordt samengewerkt. Tijdens de jaarlijkse conferentie ontmoeten onderwijsgevenden elkaar.

Voor meer informatie: iEARN Nederland, www.iearn.nl.

TIPS

Van Lucelle Comvalius

- Vind niet zelf het wiel uit: er is een schat aan informatie beschikbaar. Ik zie het als een compliment wanneer collega's mijn activiteiten overnemen en hoop zelfs dat ze het aanvullen of verbeteren want dan heb ik er ook weer iets aan.
- Begin klein. Wanneer iets kleins succesvol is, zijn directie en collega's de volgende keer eerder bereid om een stapje verder te gaan.
- Durf tijd en energie te investeren. Wees niet huiverig om lespakketten te bestellen, vaak kun je in een oogopslag zien wat je kunt aanpassen zodat het tegemoet komt aan je eigen behoeften.
- Ga vakoverstijgend te werk. Kinderen gaan de verschillende dimensies zien en je hebt collega's met wie je kunt samenwerken.
- Durf je methode los te laten. Burgerschapsvorming past bij iedere methode.
- Betrek instanties bij je lessen, zoals de schoolbegeleidingsdienst, buurthuizen, arbeidsbureaus en maatschappelijke instellingen. Die hebben vaak veel knowhow en contacten die je verder kunnen helpen. Zorg voor een uitbreiding van je netwerk.

Ondersteuning

NCDO (zie kader) ondersteunt docenten om vorm en inhoud te geven aan wereldburgerschap. Zij geeft docenten de kans ervaringen te delen en samen projecten te starten. Nieuwe wegen inslaan en andere vormen uitproberen vindt geen enkele docent gemakkelijk. NCDO kan daarbij helpen en stimuleren.

Samenwerken

Marleen Spierings is heel positief over de samenwerking bij haar op school: "Eén van de beste ontwikkelingen op

mijn school is dat docenten van verschillende vakken zijn gaan samenwerken om projecten rond wereldburgerschap van de grond te krijgen. Soms vraagt een collega mij: 'Hoe begin je met wereldburgerschap in je eigen les?'. Ik zeg dan: 'Stel jezelf vragen. Waar gaat wereldburgerschap over? Wat hebben mensen in de wereld met elkaar te maken? Welke thema's delen wij? Wat zijn de millenniumdoelen?'. Er is inmiddels veel bruikbaar materiaal beschikbaar. Ook is het mogelijk mee te doen aan een internationaal project middels het internationale netwerk iEARN (zie kader). Je kunt je op de website inschrijven en deelnemen aan projecten die zich al hebben bewezen, zoals het iEARN My Hero project." Lucelle Comvalius is bijvoorbeeld enthousiast over de Learning Circles. "Door middel van een Learning Circle kunnen leerlingen en hun docenten van verschillende vakken en uit verschillende landen met elkaar samenwerken. Mijn specialiteit is staatsinrichting dus daar ga ik me binnen de Learning Circle voor inzetten." Eind 2007 start een Learning Circle over wereldburgerschap en de millenniumdoelen, mede mogelijk gemaakt door NCDO.

Margriet Jansen

(Alice O educatie in wereldperspectief)

De Stichting HVO is een warm voorstander van de ontwikkeling van betrokken wereldburgerschap in het onderwijs. Het HVO brengt de activiteiten van NCDO graag onder de aandacht. De bekende Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum omschrijft wereldburgerschap als 'het vermogen om zichzelf niet slechts te zien als burger van één lokale gemeenschap of natie maar als een menselijk wezen dat met alle andere mensen verbonden is door banden van erkenning (recognition) en zorg (concern)' – red.

Informatie algemeen:

- **NCDO Visiedocument Wereldburgerschap in het onderwijs en gratis nieuwsbrief aanvragen bij: j.vd.zant@ncdo.nl.**
- **Inhoudelijke katerns Agenda voor docenten van twaalf tot achttien over wereldburgerschap en de millenniumdoelen, gratis te downloaden van: www.aliceo.nl.**
- **Houdt u ook de NCDO-website www.werelddocent.nl in de gaten. De site komt dit najaar online.**

Informatie basisonderwijs:

- **Samsam vertelt over de leefomstandigheden van kinderen in arme landen, het magazine is gratis te verkrijgen via www.samsam.net.**
- **Informatie voortgezet onderwijs:**
- **Millenniumdoelen Atlas: www.ncdo.nl/flashatlas.**
- **Survival Calculator: www.survivalcalculator.nl.**
- **My Hero www.iearn.org of www.myhero.com.**
- **Learning Circles wereldburgerschap en millenniumdoelen: <http://twinschools.kennisnet.nl/0708/mdg-gc>.**

Naar school in Kameroen

Dit klaslokaal (want dat is het) staat in Doukoula, een klein stadje in Kameroen. Het biedt onderdak aan 35 kinderen uit groep 3 en 4. Het klaslokaal is een initiatief van de ouderaad, die ook het salaris van de leraar betaalt.

Vroeger moesten de kinderen enkele kilometers (zes tot zeven) lopen naar de dichtstbijzijnde school. Voor de jongste kinderen (zes tot acht jaar) bleek die afstand niet te overbruggen en toen hebben enkele ouders besloten te investeren in een klaslokaal en een leraar dichterbij in de buurt. Het schoolje is inmiddels officieel erkend.

Zoals u kunt zien mankeert het aan alles. De kinderen zitten op boomstammetjes, er is geen schoolbord, en tijdens de regentijd van mei tot september valt er moeilijk te werken. Hier willen wij (Martine Prins en Philippe Douryang) graag wat aan doen. Wij hebben bewondering voor de ouders die ondanks hun moeilijk bestaan het schoolje mogelijk hebben gemaakt, en we dragen graag (letterlijk) een steentje bij!

Het idee is een fatsoenlijk klaslokaal neer te

zetten, met muren van rode baksteen en een golfplaten dak. De bakstenen worden lokaal geproduceerd, zijn erg sterk, en houden de hitte tegen. Het klaslokaal wordt uitgerust met schoolbankjes en een schoolbord. Het geheel zal worden gebouwd door inwoners uit Doukoula, met hulp van de ouderaad.

Voor dit kleinschalige project zoeken wij financiële ondersteuning. Mocht u een bijdrage willen leveren, dan kan dit op postbanknummer 5888046 ten name van M. Prins te Haarlem, onder vermelding van School Doukoula. Voor meer informatie, ideeën en suggesties kunt u mailen naar mail@martineprins.net.

Martine Prins en Philippe Douryang

[Martine Prins heeft vroeger hvo gevolgd in Eemnes – red.]

Deze kanjers van obs De Parachute verdienen het

Zes jaar hvo-lessen geven bij deze kanjers was een waar genoegen! Vanaf groep 3 was het een tof stel. Ze konden flink dollen op z'n tijd, maar deden meestal met veel enthousiasme en belangstelling mee met de diverse onderwerpen en werkvormen. De weken voorafgaand aan het uitreiken van de certificaten zijn we evaluerend bezig geweest. Eerst hebben de kinderen een brief geschreven, waarin ze aangaven waarom je eigenlijk naar hvo gaat. Daarna heb ik ze een hvo-poster laten ontwerpen en tot slot hebben we gesproken over wat we zoal gedaan hebben de afgelopen zes jaar. Na deze opdrachten was het voor mij duidelijk dat ze het Wereldburgercertificaat verdienen.

Plechtig heb ik op woensdagochtend 26 juni 2007 de tekst uitgesproken en de certificaten uitgereikt; ze waren er trots op. Daarna zijn we lekker chips gaan knabbelen en hebben we afgesloten met het hvo-lied: "Er is een vak op school en dat is hvo, er is een vak op school en dat is hvo, hvo, hvo, hvo en hvo dat is het vak." Voor deze keer mochten de kinderen lawaai maken in de gang, luid zingend naar hun eigen lokaal terug. Ik ga ze missen!

Elly Wardenaar

De filmklas

'So you wannabe a moviestar?'

Na veel scholen bezocht te hebben, veel try-outs en vooral veel gefilosofeer, werden de leerlingen van groep 7 van openbare basisschool De Margriet gevraagd om mee te werken aan een wekelijks filmpje op de site www.human.nl die in februari van dit jaar nog in de maak was. Linda, Sarah, Fleur, Chiara, Stephon, Osama en Abdullah waren meteen enthousiast. Ze hadden visioenen van hun grote doorbraak als filmster voor ogen!

Allereerst moest er gefilosofeerd worden: wat is levend en wat is dood? José Krijnen, gespecialiseerd in het filosoferen met kinderen, legde hen het vuur na aan de schenen. Voor het eerst werd ik als hvo-leraar geconfronteerd met m'n klasje dat eigenlijk alleen maar gewend was dingen te doén en praten één van de stomste activiteiten vond, laat staan luisteren en vragen aan elkaar stellen; nee, liever een schop onder de tafel geven of je maar bescheiden terugtrekken! Naarmate de weken vorder-

den, met filosoferen, proefopnames maken en vooral hen zélf de filmpjes laten bekritisieren, zag ik stille meisjes veranderen in mondige meiden die zich bewust werden dat ze wel degelijk wat te vertellen hadden. Jongens die vooral fysiek communiceerden, zagen dat het toch wel erg leuk was om op een andere manier je visie te uiten! De leerlingen gingen steeds meer zélf onderwerpen aandragen, waaronder: 'Zijn er verschillen tussen jongens en meisjes in gedrag en interesses?'. Over dit onderwerp hebben we kwartetten gemaakt en met elkaar besproken (dikke pret, óók voor José en mij). Naar aanleiding van een opmerking dat Stephon een mietje was omdat hij lange haren heeft, zijn de leerlingen mensen gaan interviewen op de kermis en bij de kapper met de vraag: 'Is haar kostbaar?'.

Affijn, op 4 april ging de nieuwe site de lucht in en vanaf dat moment is onze filmklas niet meer weg te denken van de site. Het enthousiasme van de meiden en de knullen is enorm, voor ons de taak om het wat af te remmen. Het leuke is dat ze alle zeven, nu inmiddels in groep 8, weer verder willen met het maken van filmpjes en ons de mogelijkheid geven om met al hun geduld, hun onmetelijke talenten en hun eerlijkheid, voorlopig de site nog van filmpjes te voorzien. En gezien de reacties die op de site gegeven worden, een erg zinvolle aanvulling op het hvo.

Achterste rij: Kiki, Natasja, Chiara, Rianne, Joy, Hedi, Rachida, Cigdem en Mareno. Voorste rij: Emiel en Wessel.

Jacqueline van Duijne

Wereldburgercertificaat!

Achterste rij: Kiki, Natasja, Chiara, Rianne, Joy, Hedi, Rachida, Cigdem en Mareno. Voorste rij: Emiel en Wessel.

Knagen op kwesties op www.human.nl door HVO

ABDULLAH - 11 jaar

Deze scherpzinnige jongen heeft een volle agenda. Vrijdags naar de moskee en zaterdags naar Arabische les. Een sportieveling die ook nog eens op de kinderkunstacademie zit. Noemenswaardig lid van Stichting PPMA (Palestijns Platform voor Mensenrechten en Solidariteit). Heeft in het schooljaar 2006-2007 voor het eerst geëxposeerd.

FLEUR - 12 jaar

De tweelingzus van Sarah. Is stijlvol verlegen. Ze houdt het meest van buiten spelen, zwemmen en knutselen. Wordt later basketbakker. Is dol op vakantie vieren.

CHIARA - 11 jaar

Dit is een heel wijs meisje met een heel klein hondje Chichi. Ze houdt ervan om het geld op waardige wijze te laten rollen als ze uit shoppen gaat. Verdere tijdsbesteding: MSN, badminton en hutten bouwen.

LINDA - 11 jaar

Linda is een tennistalent. Ze sleept de ene na de andere prijs in de wacht met haar uitmuntend spel. Ze heeft geen bezwaar tegen een olympische medaille. Onlangs heeft Linda opgetreden met haar saxofoon tijdens een muzikale voorstelling in Alphen aan den Rijn. Ze heeft twee cavia's, Snuffie & Dirkje.

OSAMA - 11 jaar

Osama slaapt heel erg graag. Als hij af en toe wakker is, zit hij het liefst achter de tv. Helaas moet hij soms naar school of naar de moskee. Zijn ouders zijn van Irakese afkomst. Zijn favoriete game: The Legend of X-man 2.

SARAH - 12 jaar

Sarah houdt van fietscrossen. Ze beheert samen met een paar mensen uit haar straat de hut 'het Fikkie'. Haar spaniël heet Maxi. In de toekomst opent ze samen met haar tweelingzus Fleur een basketbakkerswinkel. Kan heel leuk toneel spelen.

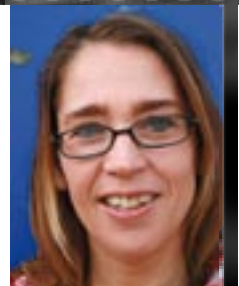
STEPHON - 11 jaar

Stephon is een 'Yu di Korsau'. Sinds zijn vierde jaar woont hij in Nederland. Hij vindt Barcelona de beste voetbalclub. Hij wil best door ze gebeld worden. Deze katholieke jongen gelooft in God maar gaat niet naar de kerk. Zijn favoriete game: Crack Down.

JACQUELINE - 46 jaar

Een veelzijdige juf. Haar eerdere beroepen: agrariër, jeugdwerkzorgster en creatief therapeute. Uiteindelijk geconfisqueerd door het HVO. Geeft alweer tien jaar les en is momenteel gefocust op filosoferen en filmen. Doet aan vrije expressie in klei en cement.

Mijn fijnste hvo-groepen in beeld gebracht

Twee van mijn groepen 7 van obs De Border in Amersfoort

Anne heeft een schilderij voor mij gemaakt met hvo-tekens in een groen landschap. Naar aanleiding van de lessen over de relatie mens-dier. Anne houdt het schilderij vast. Ze wilde graag met haar hele groep op de foto.

Deze foto is gemaakt na een lessenserie over mode en uiterlijk. Ik wilde graag van iedereen een portretfoto, met zijn of haar mooiste kleren aan. Dat bleek een brug te ver. Ze wilden liever op de foto zoals ze doorgaans zijn. In de groep.

Deze twee groepen waren echt mijn fijnste groepen van vorig schooljaar. En dit was een heel leuke laatste les.

Heleen Blaazer

Tastbaar geel en oranje van obs De Regenboog in Breukelen

Nadat ik verleden jaar de workshop *De kracht van de verbeelding* bij José Krijnen en dit voorjaar de cursus *ScherpZinnig! Leren filosoferen met kinderen* bij haar en Marja van Rossum had gevolgd, was ik volledig geïnspireerd geraakt. Vol overgave ging ik aan de slag met de leerlingen van groep 8 van basisschool De Regenboog in Breukelen. We hebben gefilosofeerd over zintuigen, emoties en over kleur gepraat en zijn toen aan de slag gegaan om met behulp van details kleurcontactvellen te maken. De kinderen kozen zelf een kleur; de ene groep koos geel en de andere groep oranje. Omdat het HVO-logo ook deze kleur heeft, werd het spontaan door de kinderen

gefotografeerd, waardoor het een typisch HVO-contactvel is geworden, met een 'kunstzinnig' en 'sparky' resultaat. Ik heb het voor de leerlingen op A3-formaat laten printen en gelamineerd, een leuke tastbare herinnering voor deze leerlingen.

Samen hebben we daarna nog het verhaal *Krokodil en het meesterwerk* van Max Velthuijs gelezen en aan de hand daarvan gingen zij de laatste les een eigen kunstwerk in één kleur maken. Ik had vier doeken en twee

groepen van twaalf kinderen. De kinderen kozen zelf of ze wilden werken aan een wit, blauw, rood of een geel schilderij! Daarna schreven zij op wat zij er allemaal in zagen en hoe zij het vonden om te doen. Een leerling schreef: "Ik zie heel veel dingen erin, het gaat erom hoe jij het ziet." Een andere leerlinge: "Ik vond het leuk om te doen om met één kleur toch iets moois te maken." Alle contactvellen zijn te zien op www.hvo.nl.

Ans ter Heide

'Filosoferen is de vertrouwde wereld steeds op zijn kop zetten'

Een impressie van *ScherpZinnig!*
Leren filosoferen met kinderen

Aan het eind van het schooljaar stelde ik mezelf de vraag: 'Wat was het meest grappige, ontroerende, inspirerende van het afgelopen werkjaar?'. Het meest inspirerende was zonder twijfel de cursus *Scherpzinnig! Leren filosoferen met kinderen*.

Moet je slim zijn om zo'n cursus te kunnen volgen? Ik denk het niet (anders had ik me nooit durven opgeven). Word je er slimmer van? Ja, dat denk ik wel. Niet in het paraat hebben van antwoorden voor je leerlingen bijvoorbeeld. Je wordt wel slimmer in het stellen van vragen. Vinden de leerlingen dat leuk? Niet altijd. Het is even wennen. Wessel uit een groep ó: "Wat praat je raar, eerst deed je dat niet." Susan uit dezelfde groep heeft absoluut geen problemen met de 'nieuwe' juf. Zij zou desgevraagd een blinde best kunnen uitleggen hoe 'rood' eruit ziet. "Door je aderen stroomt bloed, zonder bloed kun je niet leven dus het leven (ook dat van de blinde) is rood." Dat vindt Jet redelijk. Haar onlangs overleden opa zag spierwit. Binnen een paar minuten zaten we in een prachtig gesprek over leven en dood en de zin van ons bestaan. Net zo ging het in de cursus *Scherpzinnig!*. De aanleiding mag simpel zijn. Een frambozenpudding; voor de één een lekker toetje, voor de ander blubber. Stel je eens voor dat de hele wereld blubber is! Of een krantenartikeltje over een omgevallen oude eik. Waarom zou hij omgevallen zijn? Was hij moe? Kan een boom zich eigenlijk moe voelen?

Filosoferen (met kinderen) is spreken vanuit openheid. Niet sturen maar structureren. De vertrouwde wereld steeds op zijn kop zetten. Daardoor ontstaat er ruimte waarin kinderen hun eigen denkproces kunnen ontwikkelen. Volgens het woordenboek betekent scherpzinnig: 'met een fijn onderscheidend oordeel'. Prachtig om kinderen daarbij te begeleiden en helemaal passend in de humanistische traditie.

Tijdens de cursus stond er in ons midden een groot kobaltblauw (spaar)varken, Desiderius (Erasmus) genaamd. Daarin konden we onze zogenaamde Versche Gedachten deponeren. Mijn verse gedachten voor het aanstaande seizoen: 'Kwaliteit is de dingen juist doen én de juiste dingen doen'. Maar ja, wat zijn de juiste dingen? Daar wil ik over gaan filosoferen met mijn hvo-leerlingen.

Heleen Blaazer

Hvo in het café?

Dat smaakt naar meer!

Vanaf januari 2007 beschikt men in Rotterdam weer over een eigen humanistisch café. De organisatie en invulling komt voort uit enthousiaste samenwerking tussen vertegenwoordigers vanuit HV-Rijnmond, Humanitas, UvH en HVO. Iedere laatste vrijdag van de maand is elke Rotterdammer vanaf 18.30 uur welkom bij 'De Zingende Zeeleeuw' in het nieuwe Lloydkwartier. Tegen betaling van een luttel € 7,50 serveert men een heerlijke maaltijd en een drankje. Daarna gaat de avond echt van start met steeds een ander thema.

Op 25 mei was de beurt aan het HVO om zich te presenteren. En wat doe je dan als rechtgeaarde HVO'er? Een lange voordracht geven, of praten 'over' hvo? Nee, hvo moet je ervaren, hvo is ervaren. Hoe doen wij dat met onze leerlingen? Leren door doen; van concreet naar abstract; van beleven naar beschouwen; leren door variatie in werkvormen; leren door vragen stellen. In elk geval blijft mensen uitdagen om een beetje over hun grenzen in beweging te komen; om op een nieuwe manier naar aloude vanzelfsprekendheden te kijken, een belangrijk hvo-motto.

Een kort verhaal en de mensen iets laten ervaren bracht me op het idee om een drietal hvo-leraren uit te nodigen, die de afgelopen jaren hun certificaat hvo en levensbeschouwing voor het basisonderwijs hebben behaald. Alledrie hebben zij als eindwerkstuk een spel ontwikkeld dat, elk op geheel eigen wijze, als middel kan dienen om kinderen te laten nadenken, vragen te laten stellen, te laten oefenen en samenwerken aan de hand van levensthema's.

Angélique Kouwelaar, afgestudeerd in 2005, ontwierp het prachtige 'HVO-Domidoespel', waarin kinderen, uitgaande van een combinatie van domino en bordspel, leren associëren op allerlei levensthema's en spelen-derwijs worden uitgedaagd persoonlijke ervaringen en betekenisgeving daarvan uit te wisselen en weer met elkaar te verbinden.

Henriëtte Zonneveld (geen familie van ...), afgestudeerd in 2004, baseerde haar zeer uitgebreide spel 'Vaardig in hvo' op de acht hvo-vaardigheden, zoals Joke Zonneveld ze ooit heeft beschreven en uitgewerkt. Voor alle vaardigheden bedacht ze opdrachten, die tijdens het spel geoefend kunnen worden en waardoor kinderen steeds hvo-vaardiger worden.

Gabi Berendt, afgestudeerd in 2007, bouwde haar creatieve spel 'Nodig of overbodig' rond de behoeftepiramide van Maslow. Hierin leren kinderen eigen en alledaagse behoeften te rubriceren en te verbinden met kinderrechten. Uiteindelijk gaan ze als laatste stap kijken wat ervoor nodig, dan wel overbodig is om aan de behoeften tegemoet te komen.

Angélique, Gabi en Henriëtte reageerden erg enthousiast op mijn voorstel en zo geschiedde, dat op de laatste vrijdagavond in mei 2007 een dertigtal bezoekers kennismaakten met drie manieren, waarop spel gebruikt kan worden in hvo. Na aanvankelijke schroom bij de spelers wisten de leraren hen verder te betrekken bij hun spel. Er kwam bij enkele spelers na enige tijd zelfs echt fanatisme naar boven om te winnen. Daar wisten de leraren adequaat op in te gaan: hoe raak je betrokken bij wat je doet, wat is de betekenis van winnen/verliezen, wat gebeurt er dan bij jou en bij de ander? Net zoals dat met kinderen in de hvo-les ook gaat. Daar kon weer op

teruggeblikt worden. Een mooie manier om wat er in hvo-lessen gebeurt, invoelbaar te maken.

Verrassend was het commentaar van de deelnemers achteraf. Iedereen had het geweldig naar de zin gehad en zelfs dingen geleerd. Eén deelnemer vertelde dat hij voor het eerst op een andere manier over bepaalde onderwerpen had nagedacht. Een docent van In-Holland achtte de spellen zeer geschikt om in haar studentengroepen in te zetten om betrokkenheid te stimuleren. Zij voegde eraan toe, dat ze eigenlijk gebruikt zouden moeten worden om de docententeams op een nieuwe manier met elkaar in gesprek te laten komen.

Al met al een geslaagde avond, dus Henriëtte, Gabi en Angélique, hartelijk dank voor jullie inzet. Het smaakt naar meer!

Op 28 september wordt er een avond georganiseerd over 'Openbaar onderwijs en levensbeschouwing', die op de dag van het schrijven van dit artikel nog moet plaatsvinden. Wouter Pols, pedagoog en pabodocent aan de Hogeschool in Rotterdam, zal dan samen met Manal Benaissa, lerares van de openbare basisschool De Waaier in Crooswijk, een inleiding hierover houden.

Trees Luiten

Voor meer informatie: www.humanistischcafe.nl.

'De weg naar vrede loopt via een slaapzaal'

Een impressie van een weekendcursus vredeseducatie

Op 12 en 13 mei jl. trad het Humanistisch Vredesberaad in de persoon van haar voorzitter, voor de tweede keer op als initiator en gastvrouw van een weekendcursus vredeseducatie.

Een paar jaar geleden is deze traditie ingezet en de meeste deelnemers zijn leraren humanistisch vormingsonderwijs. Maar ook bijvoorbeeld een jonge vader die beter wil leren omgaan met de aanvaringen tussen zijn oudste en jongste dochter.

Regelmatig stel ik mijzelf de vraag: 'Vrede, wat betekent dat vandaag voor mij?'

Voordat ik aan het schrijven van deze impressie begon schoten er in dit verband allerlei actuele beelden door mijn hoofd: autobommen bij het vliegveld van Glasgow, Majoor Bosshardt met de Strijdkreet op de Amsterdamse wallen, vele duizenden mensen bijeen in een stadion in Londen om een tien jaar geleden overleden celebrity, muzikaal te herdenken.

Vrede, wat is dat eigenlijk en hoe raak ik kinderen met dit thema?

Wie mij geraakt heeft is de gastenbroeder van een Trapistenklooster in Vlaanderen. In KRO's Kruispunt toont hij de verslaggever de grote slaapzaal waar de broeders

optimaal gemeenschap vieren.

Daar is niets dubbelzinnigs aan! De broeders hebben zich ten doel gesteld zich dag en nacht de aanwezigheid van hun medemensen bewust te zijn. Niet alleen te werken maar ook te rusten in aandachtigheid voor elkaar. *Vrede is aandacht geven.*

De beelden van het klooster schuiven over mijn ervaringen van het cursusweekend. We logeerden in wat nog niet zolang geleden een jeugdherberg heette. Dat is voor mij nog wel even een punt geweest, met z'n achten op een kamer in stapelbedden. Ik heb het nodig om me te kunnen terugtrekken na een intensieve dag. Of denk ik dat alleen maar?

Twee krijgen er middenin de nacht zo enorm de slappe lach dat ik wel mee moet doen zonder te weten wat de aanleiding was. Echt, in tijden niet zo liggen schuddebuiken in mijn eentje. De grootste snurker, die me ieder uur op mijn horloge deed kijken, zit 's morgens als eerste klaar om mijn schouders te masseren, mijn slapie boven me heeft doodstil wakker gelegen in de veronderstelling dat ik sliep.

De enige man in het gezelschap gaat na de wekker direct douchen en daarna op de gang de krant lezen om ons de gelegenheid te geven toilet te maken en de perikelen van 'de overgang' te bespreken.
Vrede is je vooroordelen overwinnen.

Verder nog wat geleerd? Was er niet sprake van een cursus?
Zeker! Professor Lennart Vriens hield op vrijdagavond een lezing. Hij ging in op de begrippen 'beschaving, burgerschap en democratie'.
Vraag van een deelnemer: "Hoe kunnen we met name allochtone kinderen betrekken bij 'onze' praatcultuur?"
Professor Vriens: "We kunnen niet voorkomen dat kinderen racistisch denken. Probeer hen oog te laten krijgen voor het eigen oordeel. Geef veel aandacht aan de geldende normen van de samenleving en van de school. Stel grenzen aan het taalgebruik en wees als leerkracht een moreel voorbeeld.
Bied alternatieven voor geweld door middel van bijvoorbeeld mediation. Een techniek die kinderen kunnen leren en binnen de groep toepassen."
Vrede is overdracht van waarden op basis van affectie.

Trainingssessie: 'Ook knuffels spelen een rol'.

Trainster en mediator Albertine Smit werkt tal van praktijksituaties met ons uit. Wat is voor ieder van ons het moeilijkst in een conflictsituatie?

Hoe reageren wij op agressie thuis, op school en op straat?

Vrede is contact maken, humor inzetten.

We oefenen in het zuiver waarnemen en je bewust zijn van het perspectief van de ander.

Vrede is je voorzien van zo veel mogelijk informatie over een situatie.

Geweldloosheid kun je trainen, net als je spieren, en dit weekend ben ik een stukje sterker geworden. Bedankt allemaal. Graag tot een volgende keer. Opdat wij niet verslappen!

Heleen Blaazer

[Dit artikel is oorspronkelijk geschreven voor het Mededelingenblad van het Humanistisch Vredesberaad – red.]

Kinderlagerhuisdebat over klimaatverandering en armoede

Groningen, 21 juni 2007 – In de kantine van het Terra College in Groningen vindt het Kinderlagerhuisdebat plaats. Een tweejaarlijks evenement ter gelegenheid van Wereldhumanismedag. Hvo-leerlingen van groep 8 debatteren levendig met elkaar over de thema's 'klimaatverandering' en 'armoede'. Aan de hand van stellingen brengen zij hun voorstellingen en ideeën naar voren.

Bij 'april doet wat hij wil' denk je in eerste instantie aan onbestendig weer met storm, regen en hagel – dit voorjaar ging het in april om een temperatuur van 30 graden en aanhoudend zomerweer. Vier weken lang hebben

we aan den lijve kunnen ervaren dat er echt iets aan de hand is met het klimaat. Waardoor komt het dat het klimaat verandert en wat kan er daardoor allemaal gebeuren? Kunnen kinderen er iets tegen doen? Moeten ze er

iets tegen doen? Maar wat dan? Allemaal vragen waar kinderen, net zo goed als volwassenen, mee worstelen. Het gaat tenslotte om de toekomst, hun toekomst.

Het andere thema, net zo dringend en ervaarbaar dichtbij en ver weg, is het thema 'armoede'. Dagelijks zien kinderen beelden op tv van schrijnende armoede in de derde wereld, maar niet alleen daar. Ook dichterbij in de eigen klas wordt de kloof tussen rijk en arm duidelijker en voor iedereen zichtbaar. Kunnen mensen in de derde wereld ook een actieve rol spelen om de klimaatverandering te beperken of moet dat toch vooral door de mensen in landen zoals Nederland gedaan worden?

Voorafgaand aan het debat is er in de hvo-lesse hard aan deze thema's gewerkt zodat de kinderen meer inzicht in de problemen kregen. Hun angsten werden bespreekbaar gemaakt en mogelijkheden om iets te doen werden onderzocht.

Het debat

In totaal zijn zeventien leerlingen met elkaar in debat. De leerlingen zijn ingedeeld in groepjes van twee of drie, die weer verdeeld zijn in leerlingen die vóór een stelling pleiten en leerlingen die tégen een stelling pleiten. Voor- en tegenstanders waren ingedeeld, ze konden niet zelf kiezen en dat was best moeilijk.

'Klimaatverandering is een grotemensen-probleem'

Opmerkingen van de debaters over deze stelling zijn: "Wij kunnen het niet helpen dat grote mensen auto rijden", of één die voor volwassenen nog harder aankomt: "Grote mensen moeten ons het goede voorbeeld geven." De argumenten die bij de jury hoog scoren, zijn: "We moeten meer gebruikmaken van openbaar vervoer" en: "Wij worden later ook groot, dan kunnen we nu er ook wel wat aan doen."

'Arm zijn in het rijke Nederland is erger dan arm zijn in een arm land'

Over deze stelling wordt naar hartenlust gediscussieerd: "Als je arm bent in een arm land, is iedereen gelijk. Ben je hier arm, dan pest iedereen je omdat je stomme kleren draagt. In arme landen is, omdat je gelijk bent, het gewoon gezellig want niemand pest elkaar. Ze maken geen onderscheid tussen armen en rijken." Ook het bestaan van uitkeringen en voedselbanken werd aangevoerd als argument dat het in Nederland toch beter was voor de armen. Een van de deelnemers heeft als argument dat je, als je in Nederland geen tv hebt, arm bent maar in een arm land kunnen de kinderen zichzelf vermaken en ben je zonder tv dus niet arm.

Al met al een fijne avond met debaters van een goed kaliber, waaruit vier winnaars worden gekozen door de zeer deskundige jury. De criteria waarop de jury beoordeelt, zijn originaliteit, goede argumenten, presentatie en goed ingaan op de tegenstander. Een moeilijke taak voor de jury, want de deelnemers ontlopen elkaar niet veel. Uiteindelijk komen er twee meisjes uit de bus als beste debaters rondom de klimaatstelling en twee jongens als beste debaters rondom de armoedestelling.

Wereldburgercertificaat

Ook ontvangen alle leerlingen uit groep acht het Wereldburgercertificaat van het HVO. Binnenkort gaan ze naar het voortgezet onderwijs. Een volgende stap naar volwassenheid, de wereld in. Ook dit wordt op Wereldhumanismedag gevierd. Hiermee laten we hen weten dat we vertrouwen in hun vermogen hebben om nu en in de toekomst met de kleine en grotere problemen en gebeurtenissen van het leven te kunnen omgaan. Hoe ze dat zullen doen en hoe ze dat willen doen, is aan hen.

De aanwezige ouders en andere belangstellenden hebben kunnen genieten van een fijne avond, die heel goed georganiseerd was. Een evenement, dat mede mogelijk is gemaakt door het Humanistisch Verbond afdeling Groningen, HIVOS en de provincie Groningen.

Tryntsje de Groot

Korte berichten

Cursusaanbod januari 2008

- **Trainersopleiding HVO**
In de trainersopleiding werk je met de programma's *Waarde(n)vol communiceren* en je maakt kennis met vijftien levensvaardigheden. Je leert werken met groepen, en met diverse concepten voor bewustwording en verandering.
Wil je meer weten? Kijk dan op www.hvo.nl.
- **ScherpZinnig! Leren filosoferen met kinderen**
Heb je belangstelling om te leren filosoferen met kinderen vanuit het 'sparky-thinking'-concept? Lees dan meer hierover in bijgaande folder.

Kinderen leren filosoferen

Het onlangs verschenen boek *Kinderen leren filosoferen, praktijkboek voor leraren* (uitgeverij Agiel) is een welkome aanvulling op de reeds bestaande literatuur op dit terrein. Het ontleent zijn meerwaarde aan de herkenbare 'practices' en de vragen die deze praktijken oproepen. Kinderfilosofie wordt niet aangeboden als een gesloten concept maar als een praktijk die proefondervindelijk binnen haar context haar eigen vorm vindt.

HVO-/Wereldburgercertificaten tijdig bestellen

Wil je je hvo-leerlingen in groep 8 dit schooljaar ook (weer) een 'officieel diploma' meegeven? Vraag dan tijdig de certificaten aan bij het secretariaat van het HVO via e-mail: hvo@hvo.nl. Dit kan tot **uiterlijk maandag 14 april 2008**. Graag bij het aantal opgeven hoeveel jongens en hoeveel meisjes het betreft.

Socrateslezing 2007

Op donderdag 13 december 2007 spreekt Fouad Laroui de Socrateslezing uit. Van Laroui, wetenschapper, schrijver en dichter, verscheen onder meer het boek *Over het Islamisme*. Een persoonlijke weerlegging. Paul Scheffer zal als coreferent optreden. Aanvang: 20.00 uur (inloop 19.30 uur). Locatie: Felix Meritis, Keizersgracht 324, Amsterdam. De toegang is gratis. Meer info op www.humanistischverbond.nl.

www.durftedenken.nl

Deze site is een initiatief van Human, de humanistische omroep, en wil een bijdrage leveren aan de emancipatie in onze gevarieerde samenleving. De site is een combinatie van burgerjournalistiek, aangevuld met berichtgeving vanuit de professionele hoek. De inhoud van de site is erg geschikt om te gebruiken tijdens lessen levensbeschouwing in het voortgezet onderwijs. Klassikaal reageren of samen met de leerlingen zelf de discussie

aan te zwengelen is natuurlijk ook een zinvolle optie.

YOY, de serie

Wie kent hem nog: YOY, de programmaserie die inmiddels al weer meer dan tien jaar geleden door de humanistische omroep werd uitgezonden, over en voor jongeren. De serie is nog steeds actueel en aansprekend voor de bovenbouw van de lagere school en voor het voorgezet onderwijs. Thema's zijn onder meer 'het buitenbeentje van de klas', 'verlies' en 'ongeneeslijk ziek zijn'. Stichting HVO biedt de twee dvd's en het bijbehorende boekje aan de hvo-leraren aan als totaalpakket voor ongeveer € 25,-. Als je geïnteresseerd bent, laat dit dan vóór 30 november aanstaande aan het secretariaat weten via e-mail (hvo@hvo.nl) of telefonisch (030 - 28 56 856). We kunnen dan in één keer de bestelling plaatsen.

Workshop 'Vredeseducatie voor jonge wereldburgers'

Is er verschil tussen de vredesbeleving bij kinderen op de Filippijnen en bij kinderen in Nederland? Het Humanistisch Vredesberaad organiseert een bijeenkomst over dit onderwerp op 12 januari 2008. Met medewerking van docenten, werkend op de openbare middelbare school in General Nakar op de Filippijnen. (De voertaal is Engels, beperkt aantal deelnemers mogelijk.)
Heb je belangstelling? Geef je dan op via e-mail: info@humanistischvredesberaad.nl, bel 071 - 30 13 150 of schrijf naar Humanistisch Vredesberaad, Postbus 235, 2300 AL Leiden.

Conflicten oplossen zonder geweld!

Met mediationstechnieken en het aanleren van alternatieven voor geweld, biedt het Humanistisch Vredesberaad alle geïnteresseerden een weekend *Training Vredeseducatie* in het voorjaar van 2008. Eerder organiseerde het Humanistisch Vredesberaad met veel succes twee weekenden Vredeseducatie in een ontspannen, warme omgeving.
Heb je interesse? Meld je dan aan! Per e-mail: info@humanistischvredesberaad.nl, telefonisch: 06 4823 3329 of schriftelijk: Humanistisch vredesberaad, Postbus 235, 2300 AL te Leiden.

www.hvo.nl

Colofon

HVO Nieuws is een uitgave van de Stichting HVO, humanistisch centrum voor onderwijs en opvoeding, en verschijnt twee keer per jaar.

De nieuwsbrief is bestemd voor hvo-leraren, regioleden, leden van de Humanistische Alliantie en overige belangstellenden. De nieuwsbrief wordt op aanvraag gratis toegezonden.

Deze nieuwsbrief is gedrukt op Biotop 120 gr.

Eindredactie

Jeannine Corneille

Vormgeving

APS, Caro Dijkman

Foto's

Charley van der Werff (p. 2), Trees Luiten (p. 2, 12, 13, 23), Jacky Lusthusz (p. 11), Annelies Salomé (p. 14), Margriet Jansen (p. 16), Martine Prins (p. 18), obs De Parachute (p. 18), Heleen Blaazer (p. 21), Ans ter Heide (p. 21), Anke Polak (p. 25), Tryntsje de Groot (p. 26), U-See Zoetermeer (alle andere foto's inclusief omslag)

Druk

Giethoorn Ten-Brink, Meppel

Redactieadres

Postbus 85475, 3508 AL Utrecht

Tel.: 030 - 28 56 663

Fax: 030 - 28 56 891

E-mail: hvo@hvo.nl

Internet: www.hvo.nl

Verschijningsdatum volgende HVO Nieuws:
21 maart 2008.

Sluitingsdatum kopij: 8 februari 2008.

HVO Nieuws

jaargang 9, najaar 2007

Hvo-leerlingen: betrokken, actieve en talentvolle
(wereld)burgers

Filosoferen: de vertrouwde wereld op zijn kop zetten

Geweldloosheid kun je trainen

